

מרחב עירוני לגדול בו

10 עקרונות לתמיכה
במשפחות שמחות ובריאות,
בעיר ידידותית ונעימה

מהרגע שתינוק נולד, הוא מיד מתחיל ללמוד. בכל פעם שהוא אוכל, נרגע, או כשמשחקים איתו, הוא יוצר חיבורים חדשים ומבין טוב יותר כיצד אנשים מתנהגים. כל מקום שאליו הוא הולך – החל מצעדיו הראשונים ועד ליומו הראשון בגן – מלמד אותו כיצד פועל העולם. מחקרים מראים כי ההתנסויות המוקדמות הללו מעצבות את התפתחות המוח ומניחות את היסודות ללמידה ולבריאות טובה בגיל מאוחר יותר. באותו אופן, התנסויות אלה מעוצבות על ידי המרחבים הפיזיים והחברתיים שבהם גרים ילדים צעירים ובני משפחותיהם.

אם הייתם יכולים לחוות את העיר מגובה של 95 סנטימטר – גובה הממוצע של ילד בן שלוש – מה הייתם משנים?

שאלה פשוטה זו עומדת בליבה של יוזמת Urban95 שייסדה קרן ברנרד ון ליר בשנת 2016, במטרה לשנות את הסביבות וההזדמנויות שמעצבות את חייהם של ילדים בגיל הרך.

על אודות קרן ברנרד ון ליר

קרן ברנרד ון ליר היא קרן פרטית שמתמקדת בפיתוח ובשיתוף ידע הנוגע לשיטות מוכחות בהתפתחות ילדים בגיל הרך. הקרן ממוקמת בהאג שבהולנד ומספקת תמיכה כלכלית ומומחיות לשותפיה השונים בממשלות, בחברה האזרחית ובמגזר העסקי, כדי לבחון ולשפר את יעילות השירותים לילדים צעירים ולמשפחותיהם. יוזמת Urban95 שייסדה הקרן, בשווי של 30 מיליון יורו, נועדה למקסם את האינטראקציות החיוביות בין ילדים בגיל הרך ומטפליהם בתוך הערים. בבסיס היוזמה עומדת האמונה כי כאשר שכונות עירוניות משרתות היטב נשים הרות, תינוקות, פעוטות וילדים צעירים, הן גם נוטות לטפח קהילות חזקות ותורמות לפיתוח כלכלי מוצלח.

שיתוף פעולה לשיפור החיים בעיר עבור ילדים בגיל הרך ומשפחותיהם

בשנת 2017 הצטרפו מכון גהל (Gehl Institute) וחברת גהל ליוזמת Urban95 של קרן ברנרד ון ליה, כדי לבחון כיצד מרחבים ציבוריים בעיר יכולים לתמוך טוב יותר בילדים בגיל הרך ובמטפלים העיקריים שלהם. המחקר שלנו מתמקד לא רק בפארקים ובמגרשי משחקים, אלא גם בכיכרות, במדרכות וברחובות.

10 עקרונות לתמיכה במשפחות שמחות ובריאות, בעיר ידידותית ונעימה

בעלון זה נתאר כמה מהממצאים הראשוניים שלנו, בתקווה שיוכלו להועיל ולשמש השראה למתכננים, למעצבים, לפעילי בריאות הציבור ולחברי קהילה שנלחמים למען ערים ידידותיות יותר לילדים.

על אודות מכון גהל

מכון גהל מעודד את קיומן של "ערים למען אנשים" על ידי יצירת ידע המקדם שינוי מערכתי. בסיסו של המכון הוא בניו יורק והוא פועל ברחבי העולם למען הגדלת הנראות של אנשים בקווי המדיניות, בעיצוב ובהחלטות הממשלתיות הנוגעות למרחב הציבורי. נוסף על מחקר ופיתוח, המכון מתכנן תוכניות ציבוריות נרחבות שמביאות לתשומת לבם של קובעי מדיניות, מובילים בתעשייה, חוקרים ומנהיגים חברתיים את חשיבות החיים הקהילתיים בציבור.

על אודות גהל

גהל היא חברת ייעוץ לעיצוב עירוני, המתמחה באדריכלות, בעיצוב עירוני ובתכנון עירוני. בין אם הפרויקט מורכב או פשוט, התהליך שעורכת החברה מתחיל תמיד באנשים ומתמקד באופן שבו הסביבה הבנויה מתחברת לחיי היומיום שלהם. גהל מאמינה שמרחבים ציבוריים שוקקים והומים הם בעלי ערך חיוני לאיכות החיים בערים, ולרווחה הכללית של תושביהן. משרדי גהל נמצאים בקופנהגן, בניו יורק ובסן פרנסיסקו. מאז הקמתה, הצליחה החברה לשפר את החיים במרחב בציבורי באמצעות יישום שיטות מחקר רבת-תחומיות בערים רבות ברחבי העולם.

עשרת העקרונות

1. הגדילו את הנראות של ילדים צעירים והוריהם

ככלל, הסביבה הבנויה מתוכננת ללא מחשבה רבה על צורכיהם של ילדים בגיל הרך ומי שמטפל בהם. שינוי דפוס החשיבה הזה הוא קריטי לקבלת מרחב ציבורי שתומך טוב יותר במגוון של קבוצות, ובהן אנשים עם מוגבלויות ותושבים ותיקים. על מנת לעזור לערים להתאים בדיוק את הפעילויות שלהן ולהוביל להשפעה הגדולה ביותר, כדאי לאסוף נתונים על החיים הציבוריים, המציגים היכן וכיצד ילדים צעירים חיים ומבלים את זמנם מחוץ לבית. לדוגמה, איסוף נתונים המתעדים כמה והיכן אנשים הולכים, יושבים ומתנהלים בפעילויות היומיום שלהם יכול להראות כיצד ילדים צעירים ומטפליהם מסתובבים ברחבי העיר, ולעזור לעדכון החלטות תכנוניות שמשפרות את המרחב הציבורי. חשוב מאוד שהערים יעבדו בשיתוף פעולה עם המטפלים בגיל הרך בכל שלב ושלב של תהליך איסוף הנתונים. לאחר שינוי תוכניות המרחב הציבורי, על הערים להקים מערכת רשמית שתכלול משוב קהילתי עתידי, ותספק את המשאבים הדרושים לצוותי התחזוקה ולמנהלי הקהילה הלא רשמיים.

2. טפחו את הסקרנות

כלל החצר סגורה ומגודרת – וכך מכפילים את המרחב המשותף לטובת הציבור הרחב, כולל ילדים צעירים מאוד. נוסף על כך, ילדים רבים בקופנהגן לומדים לרכוב על אופניים זמן קצר בלבד אחרי שהם לומדים ללכת. ילדים בני שנה או שנתיים יכולים לחצות את רחובות העיר, לצד מטפל, כמובן, באמצעות "אופני הליכה" שמעודדים עצמאות וחקירה. אם נעודד את הילדים לחקור את הסביבה הבנויה בתוך הגבולות הדקים שאנו מציבים להם, נאפשר בכך אפילו לילדים הצעירים ביותר לחקור, ללמוד ולבנות אמון.

החופש לשוטט, לפגוש חברים ולחקור את המרחב הציבורי עוזר לילדים בגיל הרך להתכונן לחיים ולאופיים הבלתי צפוי. עם זאת, בכל דור ודור קטן משמעותית הטווח שבו אנו מרשים לילדינו לחקור ולהסתובב לבדם. הסביבה הבנויה צריכה להציע לילדים מרחב שבו יוכלו לגלות הרפתקאות חדשות, להציב לעצמם גבולות משלהם (בתחום הסביר), ובה בעת להבטיח מידה כללית של בטיחות. המרחב הציבורי יכול לעזור לפיתוח אמון וכבוד הדדיים בין הילדים, המטפלים והקהילה הרחבה יותר. לדוגמה, חלק מבתי הספר בקופנהגן משאירים את החצר פתוחה גם כאשר בית הספר אינו פעיל – אף שבדרך

3. אל תפחדו להתלכלך

מוחותיהם של ילדים בגיל הרך מתפתחים במהירות. לכן הם יכולים להרוויח ממגוון רחב של גירויים שתומכים בתהליך זה ומציעים להם שלל ריחות, מרקמים, צלילים ואתגרים המשתנים עם עונות השנה. לדוגמה, משטחים בגבהים משתנים במגרש המשחקים ובחצר בית הספר מעודדים ילדים לטפס, ומשטחים רכים מאפשרים להם לחפור, לבנות ולהתלכלך. גם המטפלים שלהם יכולים להשתתף בלמידה פעילה שכזו, ולהדגים לילדים שמותר להתנסות – וליהנות. ילדים צעירים מאוד זקוקים לאינטראקציות כאלה הן עם המטפלים שלהם והן עם סביבתם כדי שיוכלו ללמוד. תכנון נכון של המרחב הציבורי יכול לתמוך בהתנהגות זו ולספק, למשל, אזורי מנוחה נגישים עם מים זורמים לשתייה ולרחצה. סביבות משחק הטרוגניות מאפשרות אינטראקציות מהנות ובריאות בין ילדים למבוגרים שתורמות להתפתחות המוח.

4. שימו דגש על הקרבה לבית

ילדים רוצים ויכולים לשחק בכל מקום. לכן, כדאי לתת להם ליהנות מגישה למרחב ציבורי "משחקי" נוסף על אזורי המשחק הייעודים כמו הפארקים ומגרשי המשחקים הגדולים – שלעיתים אינם נגישים כל כך וחורגים מטווח התנועה הקטן של ילד. הערים יכולות לתת עדיפות להקמת מרחבים ירוקים קטנים ושכונתיים יותר, כדי לשפר את חייהם של ילדים בגיל הרך ומי שמטפל בהם. מרחבים שכונתיים צנועים כאלה – שממוקמים באזורים נגישים למשפחות בהליכה או ברכיבה על אופניים – מאפשרים למשתמשים בהם לפגוש שכנים, לבנות קהילה, להירגע ולשחק ביחד. כמו כן, יכולות הערים להוסיף ערך לנכסים ציבוריים במרחב, כגון עצי נוי ומדרכות, ולשפר את תקינותם ואיכותם. כיוון שילדים בגיל הרך ומי שמטפל בהם חווים טווח תנועה מוגבל, חשוב למפות ולאתר עבורם שירותים ציבוריים באזורים נגישים. ולבסוף, ערים שמבקשות לשפר את תחומים הללו, צריכות ליצור הזדמנויות למעורבות של הקהילה ולעודד את התושבים לקחת אחריות על מרחבים ציבוריים משותפים.

צילום: עודד אנטמן

5. חזרו לבלות ברחובות

את איכות האוויר וגם לעודד קשרים חברתיים. אם נמקד את תהליך הוספת הספסלים במקומות שבהם המטפלים נוהגים לעמוד או לשבת בצורה בלתי רשמית, נעודד ביולי ממושך יותר במדרכות וברחובות העיר. אפשר לערוך משחקי רחוב ומסיבות שכונתיות כדי לתת לילדים מרחב לשחק ולשכנים – תירוץ להיפגש, וכך לתמוך בתחושת שייכות גדולה יותר לקהילה ולרחוב. הוספת הנמכות במדרכות הרחוב וכן מאפיינים עיצוביים נגישים נוספים, תקל על התנועה עם עגלה ותתרום גם למי שמשתמש בכיסאות גלגלים. לבסוף, יצירת אשכול של בתים, חנויות, בתי ספר, שירותים ומשרדים ביחד, תעזור גם לילדים הצעירים ביותר ולהוריהם לחזור לבלות ברחוב.

חשוב מאוד לשמור על רחובות בטוחים כדי לאפשר את נוכחותם של ילדים צעירים בכל מקום, ולשפר את החוויה העירונית שלהם ושל המטפלים בהם. רחובות העיר, המהווים 25%-30% מהשטח הכללי ברוב הערים ו-70%-80% מהמרחבים הציבוריים, נמנים עם הנכסים הציבוריים החיוניים ביותר שאינם מנוצלים מספיק. הרחובות אינם רק נתיבים לתנועה ולמעבר ממקום למקום, אלא גם מרחבים לבלות בהם ולתקשר עם אחרים. חשוב במיוחד להביא אותם בחשבון כשמתכננים את העיר לילדים צעירים. טווח התנועה של ילד קטן הוא מוגבל; לכן, הרחובות הקרובים לביתו הופכים למרחב הציבורי הנגיש ביותר עבורו. נוסף על כך, נקודת המבט שלו – בין אם בהליכה או בטיול בעגלה – קרובה יותר לאדמה מזו של רוב המבוגרים, וילדים חשופים באופן לא פרופורציונלי לזיהום אוויר. תכנון תוכניות להוספת צמחים ועצים בעיר יכול לשפר

6. קחו אחריות קולקטיבית על הילדים

תארו לעצמכם מה היה קורה אילו הקהילה הייתה מקבלת אחריות על ילדיה? הורים שמתגוררים בערים מרגישים לעיתים קרובות מבודדים ומותשים, וחסרה להם תמיכה במשרת ההורות הבלתי פוסקת, בעיקר בשנים הראשונות והקריטיות של חיי ילדיהם. מגרשי משחקים, פארקים, רחובות וכיכרות שתוכננו במיוחד כדי להוות מקום משותף וידידותי לילדים, יכולים להציע למשפחות ולמטפלים הזדמנויות להתחבר זה לזה וליצור רשת משותפת. הורים ועובדי העירייה יכולים לעבוד בשיתוף הקהילות וליצור תכנון תרבותי ייעודי שממלא את רצונותיהם של ילדים ומבוגרים בכל הגילאים. היבטים אלה לא רק מעודדים אינטראקציה חברתית ומשפרים את הקשרים בין אנשים בודדים, אלא גם מחזקים את המערכת הרחבה יותר של הקהילה, שיכולה לספק תמיכה קולקטיבית למי שזקוק לה.

"כשמדברים על תכנון מרחבים ציבוריים לעידוד ילדים שמחים ובריאים, השלם גדול מסך חלקיו."

7. צרו ביחד קהילה

במרחבים ציבוריים, אנשים יכולים להיפגש ולטפח תחושת שייכות חברתית בקרב קהילות ובין קהילות. לכן, חשוב במיוחד לתכנן ולתחזק את המרחבים הללו. כדי לעודד מעורבות של התושבים, על מקבלי ההחלטות בעיר לוודא שקולותיהם של ההורים, הילדים והמטפלים מובאים בחשבון בכל שלב של תהליכי התכנון והתחזוקה. הדבר דורש מהם להגיע למקומות שבהם נמצאים חברי הקבוצות האלה, במקום לצפות מהם לחפש את מפגשי התכנון ולנסות להגיע לשם כדי להשמיע את קולם. כאשר הסביבה הבנויה נגישה לכולם, מכובדת ומעודדת השתתפות, היא תורמת לרווחתם ולמערכת היחסים בין הילדים והמטפלים כאחד.

8. עבדו בשיתוף פעולה

הסביבה הבנויה מעניקה חוויה עירונית יחידה במינה לילדים שנעים מהמדרכה לרחוב, לפארק ולמגרש המשחקים. לכן, על השלטון העירוני לשמור על רמה גבוהה של תיאום בין מחלקות (כלומר, תחבורה, גינון ונוף, חינוך) כדי להשיג מרחבים ציבוריים מתוחזקים היטב ובריאים יותר לילדים. ההתפתחות בגיל הרך מושפעת מהחלטות ומפעילויות תכנוניות בכל המגזרים. הדרכים שבהן הילדים מפעילים וחווים את המרחבים הציבוריים עשויות שלא להתאים בדיוק ללוחות הזמנים הספציפיים של העיר, לשעות הפתיחה והסגירה או לגבולות הפיזיים שלה. לדוגמה, שמירה על מרחבים נקיים ופנויים ממכשולים עוזרת לשמור על סביבה בטוחה לתושבים הצעירים שלנו – שקרובים יותר לאדמה ומשתמשים בכל חושיהם, כולל מגע וטעם, כדי לחוות את סביבתם. ערים יכולות לסנכרן את פעילויות התחזוקה של המחלקות המוניציפליות השונות, כך שהפארקים יפוננו מאשפה לפני כיסוח הדשא, למשל, באופן שמצמצם את החשיפה של הילדים לחלקיקים מסוכנים. אם המחלקות בעיר יחוו אחריות לחוויה המלאה במרחב הציבורי, סביר יותר להניח שישתפו פעולה ויעזרו לשגשוג.

9. מדדו, שפרו, חזרו על הפעולה

במקום לחכות לתוכנית המושלמת, עשו ניסיון ומדדו את השפעתו. כדי לשפר את הסביבה הבנויה לילדים בגיל הרך ולמטפליהם תידרשו, כנראה, לבחון כמה וכמה רעיונות שלא נוסו בעבר. היו נועזים ופרצו את הדרך לרעיונות חדשים. ערכו התאמות ושינויים כדי לשפר אותם, ואז חזרו על כך שוב. פרויקטים זמניים, או תוכניות פיילוט, יכולים להניע תהליכי שינוי ולבנות הבנה משותפת בנוגע ליתרונות הפוטנציאליים של החידושים התכנוניים בקרב בעלי העניין. עבדו עם הקהילה כדי למדוד את השפעת הפרויקטים. למשל, אספו נתונים הנוגעים למספר הילדים והמטפלים שמבלים בפארקים במהלך היום, כדי לעזור לתושבים המקומיים להתבונן על המרחב הציבורי באופן שונה. לאחר שתבינו טוב יותר מה המצב בשטח, הציבו מטרות לשיפור הביצועים (למשל, 20% יותר ילדים בפארק) כדי להגיע להסכמות על היעדים המשותפים. חשוב לערוך מדידה נוספת אחרי מקצה השיפורים ולחזור על התהליך. ככל שתעמיקו להבין את המרחבים המשותפים, כך תיחשפו יותר ליתרונות התוכנית.

צילום: באדיבות Kidogo

10. חזקו את הרעיונות הטובים ביותר

את המרחב הציבורי עבור משפחות צעירות, תוכלו לקבל תמיכה רבה יותר בהרחבת תכניות לשיתילת עצים. עברו מניהול, שבו מישהו אחראי לתפעול היומיומי של הפרויקט, למשילות, שבה הפרויקט הוא חלק ממערכת רחבה יותר של מרחבים ציבוריים. בנו רשת של נציגים שיודעים מניסיון אישי עד כמה חשובה עבודתכם, ומכירים את הפוטנציאל לפרויקטים בעתיד.

במצאות שבה פועלים מבנים שלטוניים, ניהוליים וכלכליים רבים, קשה לעיתים לחזור ולשפר תוכניות שהגיעו לשלב הפיילוט, גם המוצלחות שבהן. כדי לקבל תמיכה ארוכת טווח בתוכניות הפיילוט, מומלץ ליצור סיפורים מרתקים הנוגעים לעבודתכם ולפתח דרכים קלות שבהן תוכל העירייה לאמץ רעיונות חדשים. למשל, אם תדגימו כיצד הנוכחות של עצים ברחוב תורמת לשיפור תשתיות בריאות הציבור בעיר ולתפיסת הבטיחות של הולכי הרגל, ובכך משפרת

Gehl
Institute + Gehl + **URBAN95** +

